

Bonum commune

Maarten Neuteboom
Stafmedewerker van het Wetenschappelijk Instituut en docent aan de rechtenfaculteit van de Universiteit Leiden

In het stadhuis van de Italiaanse stad Siena is een schitterende fresco in drie delen te bewonderen, die op weergalozige wijze de betekenis en bedoeling van de politiek uitbeeldt. Deze muurschildering staat bekend als *L'Allegoria ed Effetti del Buono e del Cattivo Governo* (de allegorie en gevolgen van het goede en het slechte regeren) en is in 1338-1339 geschilderd door Ambrogio Lorenzetti. De Italiaanse kunsthistorica Mariella Carlotti wijst erop dat deze naam echter een moderne interpretatie van de schildering behelst. In de middeleeuwen noemde men Lorenzetti's werk 'de fresco's van de zaal van de vrede' of 'de fresco's van het *bonum commune*'.

Wat is het *bonum commune*? Vaak wordt dit ideaal vertaald als het 'algemeen welzijn', maar dit vlak de diepe betekenis ervan toch wat af. Beter is het te spreken over het 'gemeenschappelijk goede'; een notie die uitrijpt boven het slechts najagen van het eigen belang. Volgens Carlotti laat de naamsverandering van de fresco's goed zien hoe fundamenteel het verschil is tussen het middeleeuwse en het moderne idee van politiek. Zij stelt dat als de samenleving prevaleert boven de staat

er sprake is van het ideaal van het *bonum commune*. Maar als de staat de samenleving domineert dan komt besturen louter in het teken van goed regeren te staan.

De christendemocratische opvatting dat de samenleving voorop moet staan, heeft dus oude wortels. Het CDA blijkt zowaar een middeleeuwse partij... Voor sommigen is dat wellicht een verontrustende stelling, maar dat kan liggen aan het feit dat ons beeld van de

middeleeuwen nogal vertekend is. Iedereen die het fresco van Lorenzetti eerlijk op zich in laat werken, moet bekennen dat alleen een hoge cultuur zulke diepzinnige kunst voortbrengt.

Laten we nog iets beter kijken naar de fresco's. Opvallend is een in het rood geklede figuur die de rechtvaardigheid verbeeldt. Zij kijkt naar een figuur boven haar, waaraan zij zich oriënteert: de wijsheid van God. Tussen beide figuren staat in gouden letters *diligite iustiam qui iudicatis terram* (bemint de gerechtigheid gij die rechtvaardig zijt over de aarde) geschreven. Deze Latijnse tekst is afkomstig uit het apocriefe bijbelboek *Wijsheid*. De rechtvaardigheid, die naast het *bonum commune*, de tweede pijler van de politiek is, kan dus niet zonder wijsheid! De wijsheid van God op de schildering houdt een weegschaal met twee schalen vast. In de linkerschaal staat een rode engel en rechts een witte. Zij verbeelden twee soorten rechtvaardigheid: de verdelende rechtvaardigheid en de vereffende rechtvaardigheid. De eerste vorm ziet erop toe dat ieder lid van de gemeenschap zijn deel krijgt en de tweede vorm ordent de betrekking tussen individuen.

Vanaf de schalen lopen een rood en een wit

koord, die samenkomen in de hand van een figuur die de harmonie (*concordia*) uitbeeldt. De harmonie geeft het koord door aan een groep burgers die zichzelf daaraan vrijwillig binden. Een mooi beeld: via de harmonie (ver)bindt de bevolking zich vrijwillig aan de rechtvaardigheid. Het andere eind van het koord wordt door de groep mensen in handen gelegd van een figuur die staat voor de stadsgemeenschap. Dit is derde vorm, namelijk de algemene rechtvaardigheid die de betrekkingen van de individuele personen tot het sociale geheel ordent.

In haar bespreking van de fresco's wijst Mariella Carlotti erop dat de figuur die het koord krijgt tegelijkertijd de stadsgemeenschap én het *bonum commune* verbeeldt. In de sterk door het christendom gestempelde middeleeuwen had iedere waarde namelijk ook een vorm: het gemeenschappelijk goede wordt gevormd door de gemeenschap zelf! Vandaag is het *bonum commune* hooguit een abstract principe, maar te weinig concrete realiteit. Misschien is dat wel het probleem met de participatiesamenleving. Zij slaagt pas wanneer net als in de middeleeuwen de lokale gemeenschap de levendige werkelijkheid van het *bonum commune* is. •

In deze rubriek bespreken medewerkers van het Wetenschappelijk Instituut bij toerbeurt hoe je vanuit christendemocratisch perspectief kunt kijken naar een voor cda-politici en bestuurders min of meer actueel thema.

Reageren op dit artikel?
maarten.neuteboom.wi@cda.nl